

Մուրացան

Իմ կաթոլիկ հարսնացուն

Ա

ԾՈՎԻ ՎԵՐԱ

1876 թվականն էր. մայիսյան մի հովաշունչ երեկո: Մեր շոգենավը հանդարտ սլանում էր Կասպից ծովի խաղաղ ալիքների վերա: Բնությունը շրջապատում էր մեզ յուր հրաշալիքներով: Նավի ձախ կողմից երևում էին մերթ կանաչազարդ բլրակներ՝ եզերված փոքրիկ գետակներով. մերթ ընդարձակ դաշտեր՝ որոնց ծանրաբեռնում էին հասկափունջ արտորաները, մերթ լայնանիստ հովիտներ, ուր գեղում և արածում էին ոչխարի բազմաթիվ հոտերը խառը տավարի նախրի հետ և հաճախ՝ մանր ու խոշոր լեռանց ապառվածները՝ ծառազարդ ստորտներով, որոնք անընդհատ մեկը մյուսի ետևից վագում անհետանում էին մեր աչքերից: Սրանցից ավելի հեռու նշմարվում էին Կովկասի շղթայաշար լեռները՝ իրենց կոհակավետ գագաթներով՝ որոնք դեռ ևս ծածկված էին ձյունի սպիտակ սավանով: Իսկ աչ կողմից տարածվում էր ծովը յուր անսահման ալիքներով, որոնք հազիկ հովի առաջ անընդհատ ծփծփում և տատանվում էին հազիկ լսելի ճողփուններով: Արեգակը պատրաստում էր արդեն յուր հրեղեն գունդը հեռավոր լեռները ետքում ծածկելու և նրա վերջն ճառագայթները՝ անզոր այլևս մարդկանց աչքերը խտտղելու ոսկեզօծում էին միայն ծովի դալարագեղ ափերը և մեր նավի տախտակամածը, ուր անընդհատ վազվում և անցուդարձ էին անում նավաստիները և ճանապարհորդները: Այդ ժամանակ ես կանգնած էի նավի ետևում, ուր սովորաբար ծածանում է եռագույն դրոշակը, և երեսս դեպի նավի ցոռուկը դարձրած զմայլմամբ դիտում էի Կասպյան ծովակի գեղազարձ

ափերը: Մի սրբազն հափշտակություն տիրել էր իմ հոգվոյն, նավը սլանում էր, և ես հետզիետե խորասուզվում էի հեռու հեռու հնադարյան անցյալի մեջ, երբ մարդկային կյանքը դեռ այսքան կերպարանափոխված չէր, երբ լուսավորությունը դեռ չէր հղացել յուր հրաշալիքները և ծովի ալիքների մեջ դեռ չէր վառվում Հեփեստոսի հնոցը, որը այս օր յուր հսկայական և սոսկալի ուժով հաղթահարում է ծովի կատաղությունը և տիրում Պոսիդոնի ժառանգական քազավորությանը... Ես հոգվով սլանում էի դեպի այն երանելի ժամանակները, երբ մեր առաջ տարածվող այս կուսական ափանց վերա ապրում էր մի նահապետական ժողովուրդ, ասպետական սրտի տեր, բռնության անսովոր և աշխատության սիրահար. մի ժողովուրդ, որ չէր ճանաչում թշվառությունը և չէր ստեղծում նրան, որովհետև շատանում էր յուր պարզ և անպատճյա կյանքով... Նրա տղամարդիկ հերկագործում էին իրենց դաշտերը և սևաչյա կանայք դալարագեղ հովիտների մեջ իրենց խաշներն էին արածացնում. նրա քաջ երիտասարդներ ուրախ և անհոգ որսում էին լեռների վերա, և գեղանի աղջկունք՝ գետափանց մոտ դեգերելով՝ երգում էին նրանց: Հին լեռնականների երկիրը և՝ խաղաղ, և՝ գեղեցիկ էր... բայց լուսավորությունը ո՞ր բնական գեղեցկությունը չէ աղավաղել, երբ նա բռնության այդ ստեղծագործության ձգտել է տիրապետել: Այսօր այստեղ սովորում են խոսել ապագայի վերա և դողդողալով հոգում էին վաղվան համար... Մեփականությունը վտանգվում է, խաղաղանիստ գյուղի խրճիքները ել չեն ապահովում բնակիչների կյանքը և անցյալին ծանոթ ծերունիները սկսում են հառաշել...

Տակավին այս մտածմունքների մեջ էի, երբ մեր շոգենավը մի հանկարծական պտույտ արավ և բոլոր գեղեցիկ տեսարանները անհետացան իմ աշքից: Կանաչազարդ ափերի փոխարեն իմ առաջև բացվեցավ ծովի լայնատարած մակերևույթը յուր գեղածուի կոհակներով: Մի րոպե ես այնպես կարծեցի, թե մինչև այն իմ տեսածները երազ էին: Բայց Բայց հենց որ երեսս դարձրի, ահա իմ առաջև նկարվեցան դարձյալ նույն գեղեցիկ տեսարանները և նրանց հետ միասին մի բարձրադիր բլրակի ստորոտում փոքրիկ ծովեզերյա քաղաքը յուր ձյունի պես սպիտակ տներով, որոնք արագ արագ մոտենում էին դեպի մեզ:

Հինգ րոպեից ետ նավը ծանրաբայլ մտավ նավահանգիստը: Ահազին խարիսխը, որ մինչև այն կախված էր շոգենավի ծայրից, մեծ դղրդյունով իջավ ծովը,

ահարեկելով նրա, համր բնակիչներին: Սրան հետևեց շոգեմեքենայի սուր հնչյունը, և նավի ամեն խորշերից դուրս թափվեցան ճանապարհորդները: Սկսավ մեծ շարժումն: Նավաստիներից ոմանք անընդհատ վազվում էին աշ ու ձախ. ուրիշները կապկի նման մագլցելով սուրում էին պարանների վերա և ուղղաձիգ կայսի ծայրը բարձրանալով՝ պրկում կամ թուլացնում էին նրանց. մի քանիսը տախտակամածի բարձրավանդակը թռչելով իջեցնում էին ծովի մեջ փոքրիկ նավակները, և մի ուրիշ խումբ զբաղված էր ճանապարհորդների իրեղենները զատելով և բաժանելով:

Մի քանի րոպեի մեջ շոգենավը շրջապատեցին բազմաթիվ նավակներ, գույնզգույն խելերով և թիակներով: Երկարեւ սանդուղքները, որոնք մինչև այն ամրացած էին նավի կողերի վերա, ճոնչալով դեպի ծովը կախվեցան: Ճանապարհորդները իրենց իրեղենները վերցրած շտապում էին միմյանց ետևից նավակների մեջ մտնելու: Իսկ ես դեռ կանգնած նավակի մոտ անխոս և անշարժ դիտում էի այդ մարդկանց շարժումները: Նրանք նմանում էին շատ տարիներով բանտի մեջ փակված գերիների, որոնց մի զբասեր իշխանի ձեռքը վերջապես ազատություն է տալիս:

ՊԱՏԵՐ ՍԻՄՈՆԸ

Մի քանի րոպե շանցած արդեն ամեն ոք նավակ էր վարձել քաղաք դուրս զալու համար, բայց ես շվարած չգիտեի ինչ պետք էր անել: Ես առաջին անգամն էի ծովով ճանապարհորդում և մանավանդ անծանոթ էի այս քաղաքին, չնայելով ոք յոթ տարիներից ի վեր բնակվում էր այստեղ իմ քույրը, որին ես առաջի անգամ գնում էի այցելության:

Դուք չե՞ք կամենում քաղաք դուրս զնալ, հնչեց ետևիցս մի հաստ և խոպոտ ձայն: Ես իսկույն հետ դարձա և տեսնում եմ երկար լողիկով, լայն շրջանավոր գլխարկով և սափրված ընշացքով ու ծնոտով մի հաղթանդամ և բարձրահասակ մարդ, ոք յուր պայուսակը և մի քանի փոքրիկ կապոցներ ձեռքն առած, պատրաստվում էր երկարեւ սանդուղքից դեպի սպասող նավակը իշնելու: Ես փոխանակ պատասխանելու սկսա հետաքրքրությամբ նայել նրա տարօրինակ հագուստի և դեմքի վերա: Առաջինը նմանում էր մեր քահանաների հագուստին, բայց նրա դեմքը բոլորովին հակապատկերն էր ներկայացնում:

Դուք չե՞ք պատասխանում, կրկին հարցրեց տարօրինակ դեմքով և հազուստով մարդո:

Ինչպես չէ, պետք է դուրս գնամ, պատասխանեցի ես:

Ուրեմն շտապենք, միայն մի նավակ է մնացել, հարեց նա և առաջ անցավ:

Ես հետևեցի նրան և երկուսս միասին իջանք նավակը:

Ամենից առաջ ես կամենում եմ ձեզ հետ ծանոթանալ, կշնորհե՞ք ինձ ձեր անունը, հարցրեց անծանոթը, երբ մենք մեր իրեղենները տեղավորելով՝ նստանք նավակի մեջ:

Արամ Բյուրատյան, պատասխանեցի ես և սպասում էի, որ ինքն էլ յուր անունը հայտներ. բայց նա բոլորովին ուրիշ կերպ սկսավ յուր խոսակցությունը:

Շատ լավ, շնորհակալ եմ. ուրեմն Արամ Բյուրատյան է կաշխատեմ շմոռանալ: Բայց գիտե՞ք ինչ ցավալի բան պատահեց շոգենավում:

Ոչինչ չգիտեմ, պատասխանեցի ես և սկսա հետաքրքրությամբ լսել նրան:

Չարմանալի բան պատահեց:

Ես փոքր ուշացա այնտեղ և կարծում էի, թե այլսս նավակ չեմ գտնիլ քաղաք դուրս գալու համար և կամ միայնակ մնալով թանկ կվճարեի նավակին, բայց ինչպես երևում է սուրբ Տիրամոր աշքը քաղցր է յուր ծառայի վերա և նա ձեզ նման մի բարի երիտասարդին ընկեր տվավ ինձ:

Ես տեսա որ իմ անծանոթը բնական դրության մեջ չէր, բայց ցանկանալով մի բանով վարձատրել նրա հաճոյախոսությունը մեքենայաբար հարցրի.

Ինչո՞ւ համար էիք ուշացել շոգենավում:

Օ, դրա պատմությունը խիստ հետաքրքիր է. ես խսկույն կասեմ ձեզ: Նավապետը առանձին ճաշ էր պատրաստել յուր սենյակում և ինձ հրավիրել էր: Մենք շատ լավ ճաշեցինք, պետք է խոստովանել, և շատ երկար նստանք սեղանի շուրջը:

Երևակայեցեք. Ժամը մեկից սկսած մինչև այժմ մենք խմում էինք, և գիտեք որքան շատ խմեցինք... օ՛, երևակալել չեք կարող: Շատ պատվական մարդ է նավապետը, դուք ծանո՞թ եք նրա հետ:

Ո՛չ, պատասխանեցի ես:

Ափսոս, շատ ցավում եմ, պետք է որ ծանոթանայիք. նա շատ մարդ պատվական է և զարմանալի հյուրասեր: Գիտե՞ք. Նա յուր մառանի ամենալավ գինին էր հանել ինձ համար, և ի՞նչ գինի, կարո՞ղ եք միթե երևակայել: Ես նրան ասում եմ, Իվան Պավլովիչ, շատ մի խմացնիր ինձ, ես կարող եմ հարթել և նավակից գլորվիլ ծովի մեջ, բայց նա այս խոսքի վերա ծիծաղից թուլանում է և անդադար նեկտարը լցնում է բաժակիս մեջ: Իհարկե, նա գիտեր, որ ես հարթողը չեմ, բայց ինչ որ էլ որ լինի, հոգևորականը մի քիչ չափավոր պետք է լինի արքեցության մեջ, այնպես չէ՞:

Վերջին խոսքերը, որ նա շատ ցած և խորիրդավոր ձայնով արտասանեց, ինձ զարմացրին:

Ինչպես, մի թե դուք հոգևորական եք, շտապով հարցրի ես:

Իհարկե. մի՞թե դուք չգիտեիք: Ես քահանա եմ, և ինձ անվանում են պատեր-Սիմոն:

Քահանա՝ ... զարմացմամբ հարցրի ես և աչքերս սեղեցի նրա դեմքին: Իհարկե քահանա, միթե չեք տեսնում. հա՛, հա՛, հա՛... և սկսավ նա այնպես բարձր ձայնով ծիծաղել, որ նավաստին ետ շրջվեցավ և մի րոպե թիակները անշարժ քողնելով սկսավ մեծ աչքերով նայել տարօրինակ քահանայի վերա:

Ի՞նչ բանի ես նայում, ապուշ, գոռաց նրա վերա պատեր-Սիմոնը, թիակներդ շարժի՛ր, ամբողջ երկու ժամ հո մեզ չի՞պիտի պահես ջրի մեջ:

Նավաստին հետ դարձեց երեսը և սկսավ արագ արագ շարժել յուր թիերը:

Ներեցեք ինձ, տե՛ր-հայր, միթե...

Ամենից առաջ թույլ տվեք նկատել, ընդհատեց ինձ պատերը, որ ինձ տեր-հայր կանչելու իրավունք չունիք, այդ անունը տալիս են հայոց քահանաներին. իսկ մեզ հետ խոսում են «պատվելի» տիտղոսով:

Բայց դուք Էլ հայերեն եք խոսում...

Այդ ապացույց չեն, որ ես Էլ ուրեմն հայոց քահանա եմ: Ես... այն, ես քահանա եմ, բայց կաթոլիկների քահանա, այսինքն ավելի մեծ եկեղեցվո պատկանող: Դեհ, այժմ ասացեք. ի՞նչ էիք ուզում հարցնել:

Ես ուզում էի հարցնել, թե մի՞քեն անմորութ և առանց ընշացքի քահանա կա աշխարհում. (խոստովանում եմ, ես այն ժամանակ դեռ այդ չգիտեի, որովհետև տեսած չեի): Օ՛, տգե՛տ, տգե՛տ, ինչե՞՞ր է հարցնում, հա՛, հա հա ...

Եվ այս անգամ պատվելին այնպես թուլացավ ծիծառից որ ստիպվեցավ երկու ձեռքով յուր տակառանման փորը բռնելու, կարծես նրա հանկարծական պայթումից վախենալով:

Ես մնացել էի ապշած, բայց մի դեպք հանկարծ իմ ծիծառն Էլ շարժեց:

Պատեր-Սիմոնը, որ սաստիկ ծիծառելուց թեքվել էր մեջքի վերա, կորցնելով յուր շոգելից գլխի հավասարակշռությունը, կքեց նրան դեպի ծովը և յուր լայն շրջանավոր դվիսարկը ընկավ ջրի մեջ:

Սպասի՛ր, սպասի՛ր. ապուշ, անասո՛ւն, սկսավ նա բարկանալ և գոռալ նավաստիի վերա, որը աչքը ափին տնկած անընդհատ առաջ էր վարում մակույկը, սպասիր գլխարկս գլխարկս ... Այս ասելով նա պատրաստվում էր կարծես մակույկից դուրս թռչելու և ալիքների վերա սուրալով յուր գլխարկը բռնելու, որին փոքրիկ կոհակները հեռացրել էին իսկույն:

Նավաստին հետ նայեց և տեսնելով պատվելիի գլխարկը ալիքների վերա՝ չկարողացավ յուր ծիծառը զսպել:

Դու՞ Էլ ես ծիծառում, անզգամ, զոշեց Վայրենի ձայնով պատերը և հարձակվեցավ նավաստիի վերա. բայց վերջինս չգիտեմ ինչ մի ճարպիկ հարված տվավ ալիքներին, որ նավակը սաստիկ երերաց և պատվելին, որ

առանց այն Էլ ուղիղ կանգնելու ընդունակությունը Բարոսին Էր նվիրել, կորցրեց յուր հավասարակշռությունը և գլորվեցավ նավակի մեջ:

Այժմ ծիծաղից թուլանալու հերթը ինձ հասավ:

Նավաստին արագությամբ դարձրեց նավակը և հասնելով ապստամք գլխարկին՝ հափշտակեց նրան թիակի ծայրով և տվավ պատվելիին, որը արդեն ընկած տեղից բարձրացել և զայրացած դեմքով նստել Էր յուր նստարանի վերա: Բայց ըստ երևոյթին նա ինձանից ավելի է վշտացած, քան նավաստիից, թեպետ երկուս էլ ոչնչով մեղավոր չէինք յուր գլխարկի ապստամքության գործում: Այսուամենայնիվ պատվելին Էլ կամեցավ շարունակել ինձ հետ յուր խոսակցությունը և դեմքը դեպի շոգենավը դարձնելով՝ սկսավ նավապետի սենյակում յուր կիսատ թողած շիշերը երազել:

Ճշմարիտը խոստովանած, ուրիշ անգամ այս տեսակ մի անծանոք անձնավորությունը ինձ կիետարդրեր. և որքան Էլ անքնական դրության մեջ լիներ նա, դարձալ ես չէի թողնել նրան, մինչև որ իմ մանրակրկիտ հարցուփորձով չտեղեկանայի նրա ո՞վ և ո՞ր տեղացի լինելը, ո՞ր քաղաքից և ի՞նչ գործով այստեղ գալը, ի՞նչ զաղափարների և համոզմանց տեր լինելը և այլն, և այլն: Բայց այս անգամ ես բավականացա միայն իմանալով, որ նա մի հայ կաթոլիկ քահանա է և որ նրան անվանում են պատեր-Սիմոն: Էլ ուրիշ ոչնչով չինտաքրքրվեցա, որովհետև նույն րոպեին ինձ ուրիշ մարդիկ էին զբաղեցնում, որոն համար և առիթ էի պարուն քաղցկալից ընկերոջս շաղակրատությունից ազատվելու: Ուստի երբ նա լոեց, ես Էլ զոհ սրտով դարձրի երեսս հակառակ կողմը և անուշադիր դեպի նրա զոյտությունը սկսա այն մտածմունքներով զբաղվիլ, որոնք նույն րոպեին քաղցրացնում էին իմ կարճ, բայց անհանգիստ ճանապարհորդությունը:

{ {Կենտրոն|Գ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԱՑՔԸ

Նավակը փոքր առ փոքր մոտենում Էր ափին, սիրտս կամացուկ սկսում Էր տրոփել, և մի անհանգստացնող ուրախություն հետզհետե լրցվում Էր նրա մեջ:

Ես մտածում էի, որ ահա մի քանի բռպեից հետ պիտի տեսնեմ իմ քրոջը, որին այնքան սիրում էի, բայց որին յոթ երկար տարիներից ի վեր տեսած չէի: Ω՛չ հեռավորությունը և ո՛չ տարիների անշրապետը չէին բաժանել մեր սրտերը միմյանցից. ընդհակառակը, երկարամյա կարոտը ավելի զգայուն և ավելի խանդակաք էր դարձրել նրանց: Օ՛, որքա՞ն քաղցր, որքա՞ն գողտրիկ և մաճավանդ թե որքա՞ն անկեղծ է այն սերը, որ կապում է միմյանց հետ մի քոյք և եղբայր... Եվ ով չէ ունեցել այդ սերը, նա չէ վայելել կյանքի ամենաքննությունը: Այն մի քանի բռպեները, որոնք բաժանում էին ինձ իմ քրոջից, մի մի ժամերի շափ երկարում էին ինձ համար: Ես գիտեի, որ միևնույն անհանգստությամբ սպասում էր նա ինձ, ըստ որում առաջուց գիտեր իմ գալուստը. գիտեի, որ ափին մոտեցող յուրաքանչյուր նավակը անշուշտ քունդ է հանում նրա սիրտը:

Հիսուն քայլ հազիվ էր մնացել, որ մենք ափը իշնեինք:

Այն տեղի վերա, ուր դիմում էր մեր նավակը, ժողովված էր կանանց և մարդիկների մի բազմություն: Ըստ երևույթին նրանցից ոմանք եկել էին իրենց բարեկամներին դիմավորելու, իսկ ուրիշները, լոկ հետաքրքրությամբ կամ, շոգենավի գալուստը տեսնելու... Ես հեռվից սկսա որոնել իմ քրոջը, բայց այն բազմության մեջ անհնար եղավ ինձ ճանաչել նրան: Վերջապես նավակը մոտեցավ ափին. Ես դուրս ցատկեցի ավագի վերա և հենց պատրաստվում էի պայուսակս վերցնել, հանկարծ տեսի, որ մի նորատի տիկին կանանց միջից դուրս վագեց և «Եղբայրս....» ճշալով դիմեց գրկաբաց դեպի ինձ և պլովեցավ իմ պարանոցին: Նա իմ քոյքն էր, ես իսկույն ճանաչեցի, նա շատ քիչ էր փոխվել: Երկար մենք չկարողացանք խոսել միմյանց հետ. մենք գրկվում, համբուրվում և ուրախությունից արտասվում էինք... Սա այն վայրկյաններից մինն էր, երբ մարդ մոռանում է վշտերի գոյությունը և ամբողջապես հոգիանալով՝ լուծվում է հրձվանքի և երջանկության մեջ....: Տիրությունը յուր սև պատկերով չքանում է նրա աշքերից, մարդկանց դեմքերը եւ շարություն չեն արտահայտում, ամեն կողմ տիրապետում է բերկրանք և ուրախություն, և բոլոր շրջապատող առարկաները ժպտում են նրան... Ահա այստեղ է զգում մահացուն կյանքի քաղցրությունը, այստեղ է նա ճանաշում կյանքի հրապույրները:

Վերջապես մոտեցավ ինձ իմ փեսան, որը մինչև այն տեղի էր տվել իմ քրոջ զգվանացը, գրկեց և համբուրեց ինձ և ապա կառք կանչելով հրավիրեց ինձ նստել տուն գնալու համար:

Մինչև այն ես գրեթե մոռացել էի իմ ընկերոջը՝ պատեր-Սիմոնին: Երբ ուղղվեցի դեպի կառք, հանկարծ աչքիս զարկավ նրա լայն շրջանավոր գլխարկը և սափրած ծնոտը: Նա կանգնած էր մի քանի քայլ մեզանից հեռու շրջապատված կանանց ու աղջկների մի փոքրիկ խմբակով: Պատեր-Սիմոնը այնպիսի մի համեստ և պատկառելի կերպարանք էր առել, որ ես մի վայրկյան վարանեցի ընդունել նրան իմ արքած ընկերոջ տեղ, և սկսած զննել նրան: Նա քնքաքար ողջունում էր յուր շրջապատողներին, հարցնում էր նրանց և իրենց ընտանիքների առողջությունը, իսկ յուր ձեռքերը համբուրող մի երկու փոքրիկներին փայփայում և օրինում էր: Երբ կառքը նստանք, ես պատրաստվում էի հարցնել իմ փեսային թե ո՞վ էր արդյոք այս պատերը և ինչ գործ ուներ նա այս քաղաքում, բայց մի ուրիշ ավելի հետաքրքիր անձնավորություն գրավեց իմ ուշադրությունը: Սա մի գեղեցկահասակ, սիրուն դեմքով, մեծ և սևորակ աչքերով աղջիկ էր, որ պատերին շրջապատող խմբակից դուրս գալով մոտեցավ մեր կառքին, և շնորհալի ու ժպտադեմ դիմեց քրոջս. «Շուշան, թույլ տուր, որ ամենից առաջ ես շնորհավորեմ թեզ եղբորդ գալուստը»: Այս ասելով սեղմեց քրոջս ձեռքը և գլխի թերև շարժումով ողջունեց փեսայիս և ինձ:

Քույրս հայտնեց նրան յուր շնորհակալությունը: Ես սպասում էի, որ նա գեղեցիկ աղջկա հետ էլ կծանոթացներ ինձ, բայց նա այդ չարավ, և երևի իմ ցանկությունը գուշակելով, ասաց.

Ես թեզ շեմ ծանոթացնում իմ եղբոր հետ, ես կսպասեմ քո այցելությանը:

Ուրախությամբ, պատասխանեց գեղեցիկ աղջիկը և շնորհալի ժպտով մեզ ողջունելով հեղացավ, նրա վերջին հայացքը հանդիպեց իմ աչքերին, բայց մեր կառքը արդեն հեռանում էր...

Ինչո՞ւ շիրավիրեցիր օրիորդին մեզ հետ կառք նստելու, հարցրեց փեսաս քրոջս:

Նրա մայրը այստեղ էր, նա նրան միայն թողնել չէր կարող, պատասխանեց քոյրս և սկսավ կրկին զբաղվել ինձնով: Առաջին տեսակցությունից նա յուր կարոտը դեռ չէր առել, նա ուզում էր խոսել ինձ հետ, հարցափորձել ինձ. և որքան շատ բաներ ունեինք մենք միմյանց հաղորդելու:

Քայց գեղեցիկ աղջկա անձնավորությունը նոյնպես սկսավ հետաքրքրել ինձ:

Ո՞վ էր այդ աղջիկը, հարցրի քրոջս:

Դա օրիորդ Լուսինյանն է:

Ինչպե՞ս է նրա անունը:

Մարգարիտա, պատասխանեց քոյրս և ապա ժպտալով նկատեց, ըստ երևոյթին իմ բարեկամուիին քեզ շատ է հետաքրքրել. լավ, ես վաղը կծանոթացնեմ քեզ նրա հետ:

Քրոջս այս խոստումը ինձ անհաճո չթվաց, և ես նրան հայտնեցի իմ անկեղծ շնորհակալությունը, որը բավական զվարճացրեց իմ բարի փեսային:

{ {Կենտրոն|Դ

ԻՄ ՔՐՈԶ ՏԱՆԸ

Շուտով մենք հասանք տուն: Քոյրս յուր բոլոր քնքությունները ժողովել էր ի մի՝ ինձ յուր տան մեջ տեսնելու համար: Նա ուրախությունից չգիտեր ինչ աներ: Կամ ծառային էր պատվերներ տալիս այս ու այն բանը ինձ համար պատրաստելու, կամ աղախնին էր հրամայում ինձ սպասավորելու, և կամ նրանց վերա չվստահանալով այս ու այն կողմն էր վազվզում անձամբ իմ հաճույքները կատարելու, հաճույքներ, որոնց ես չէի արտահայտում, բայց ինքը յուր երևակայության մեջ ստեղծում էր ինձ համար: Վերջապես նա ինձ տարավ յուր լվացարանի մոտ և ներքնատանից յուր ձեռքով հանած թարմ և ցուրտ ջրով ստիպեց ինձ լվացվելու:

Ապա պայուսակս բանալով հանեց ինձ համար նոր հազուստներ և ինքը շտապեց իմ մյուս պետքերը հոգալու, որոնք նրա կարծիքով բազմաթիվ էին:

Երբ ես արդեն հազնվել էի, ներս մտավ փեսաս և հրավիրեց ինձ տան պատշգամը թեյ խմելու: Մենք միասին դուրս գնացինք: Բայց մինչև որ քոյրս մեզ կընկերանար, ես կամեցա նրա տունը հետազոտել, ուստի փեսայիս հետ միասին սկսեցի ամեն կողմ շրջակայել:

Քրոջս տունը, որ յուր ամուսնու սեփականությունն էր, գտնվում էր քաղաքի առաջին փողոցի վերա ծովափի մոտ: Նա մեծ չէր, բայց պարունակում էր յուր մեջ մի համեստ ընտանիքին անհրաժեշտ բոլոր բաժանմունքները: Մի չափավոր մեծությամբ դահլիճ, որը միևնույն ժամանակ և նրանց ընդունարանն էր, մի սեղանատուն, երկու ննջարաններ և մի գրասենյակ, իրենց նախասենյակով, խոհանոցով, երկու ներքնատներով և ոչ ընդարձակ բակով կազմում էին այդ տան ամբողջությունը: Ընդհանուր հայացքով այդ տան շինությունը շրեղ և զարդարուն չէր, բայց պարզ էր և վայելու: Նրա արտաքին գեղեցկությունը կազմում էին յուր ձյունի պես սպիտակ պատերը՝ իրենց ընդարձակ և լուսավոր պատուհաններով և երկու փոքրիկ երկնազույն պատշգամքներ՝ տան երկու հակադիր ճակատների վերա, որոնցից մեկը նայում էր ուղղաձիգ փողոցի, իսկ մյուսը ծովի և նավահանգստի վրա: Տան թե դրսում և թե ներսում տիրում էր միօրինակ մաքրություն: Բակի մեջ չէր նշմարվում ոչ մի խոիվ, քարի կամ աղյուսի կտոր, ամեն բան յուր տեղում, ամեն ինչ կանոնավոր: Սենյակները կանոնավորված էին պատշաճավոր կարասիքներով առանց շոայլության և առանց գծուծ խնայողության: Այն պարզ զարդարանքները, որոնք մի տան տիկին կարող է պատրաստել, գրոից չէին հայթայթված: Վարագույրներ, սեղանի սփոռցներ, օրոցների և բարձերի երեսկալներ և այլ առանձին պաճուծանքներ բոլորը քոյրս յուր ձեռքով էր կարել կամ ասեղնազործել, առանց այդ ամենի համար յուր ամուսնու բյութեն ծանրաբեռնելու:

Մինչեւ ես հյուրասենյակի մեջ գննում էի իմ քրոջ ձեռագործները նա ներս մտավ:

Որքա՞ն գեղեցիկ ձեռագործներ ունիս դու, քոյրիկս, բացականչեցի ես դիմելով դեպի նրան, ես բոլորովին հիացած եմ:

Ճշմարի՞տ, դու չե՞ս շողոքորթում, Ժպտալով մոտեցավ նա ինձ և քնքաբար յուր թեր պարանցս պատելով նայեց իմ աշքերին այնքան բարի և այնքան ուրախ

հայացրով, որ կարծես յուր դեպի ինձ ունեցած խանդաղատանքը կրկնապատկում էր՝ իմ նրան ուղղած, մի երկու գովասանական բառերով:

Շողորորթել, ինչու համար, մի՞քե ճշմարտությունը ասել նշանակում է շողորորթել, պատասխանեցի ես, ցանկանալով այս խոսքերով ավելի ևս զոհացնել նրան:

Եվ իմ պատասխանը արդարև մեծ ուրախություն պատճառեց քրոջս: Նա սկսավ մի առ մի ցույց տալ ինձ յուր տնտեսական հեղինակություններից և ուրիշ շատ բաներ, որոնք մինչև այն ես տեսած չեի, և պատմել մինչև անգամ նրանց ամեն մեկի համառոտ պատմությունը: Ես մեծ զոհունակությամբ լսում էի քրոջս և զվարճանում, որովհետև պարծենալու այգ անմեղ ցանկությունը ոչ միայն բնական էի գտնում նրա մեջ, այլև ինքս իրավունք էի տալիս նրան պարծենալու: Կան մարդիկ, որոնք չափից դուրս խստապահանց են և չնայելով, որ ապրում են այնպիսի մի ժամանակում, երբ պարտք ճանաչելն ու կատարելը ոչ միայն քուլության նշան է համարվում, այլև ծաղու առարկա է դարձած, այսուամենայնիվ պահանջում են, որ պարտաճանաչ մարդը զրկվի մինչև անգամ այն փոքրիկ մխիթարությունից, որը նա ստանում է յուր շրջապատողների խրախույսներից: «Այդ մարդը միայն յուր պարտքն է կատարել» ասում է խստասիրտ բարոյախոսը և զայրանում է՝ երբ լսում է նրա մասին զովություններ, որոնք յուր կարծիքով ավելորդ բաներ են, Բայց չէ՝ որ խավարի մեջ ծաղիկներ չեն աճում և ծայրահեղ համեստության ներքո թառամում է ճշմարիտ առաքինությունը: Քանի որ արեգակի տակ հավասար իրավունքներով են օգ շնչում հոգածուն և անհոգ մարդը, աշխատավորը և հափշտակողը, խնայասերը և շոայլողը, գոնե մարդիկ այնքան խելք և սիրտ պիտի ունենան, որ բնության այդ անիրավ հավասարասիրտությունը չափավորեն, տալով «որում զիարկս՝ հարկս և որում զպատի պատի»:

Ահա հենց այս տեսակետից նայելով ես ա՛յն կարծիքին եմ, որ քոյլ բնավորությունները մանավանդ, որպիսիք են կանանցը, պետք ունին ավելի քաջալերության և խրախուսանքի, երբ նրանց մեջ երևան է զալիս գործունեության ուժը և պարտաճանաչության արդյունավոր զգացմունքը: Այն կինը, որ ըմբռնում է յուր կոչումը և բարձր է պահում նրան արժանի է հարգանքի

և քաջալերության. իմաստակ անտարբերությունը կարող է վհատեցնել նրան, իսկ մի վհատյալ կինը անպետք է իր ընտանիքի համար:

Պարզ է ուրեմն, թե ինչու համար ես ուրախանում էի քրոջ աշխատասիրությունը տեսնելով և թե ինչու ես իրավունք էի տալիս նրան պարծենալու յուր պարտաճանաչ տանտիկնությամբ,

Բոլոր տունը շրջագայելուց հետ մենք դուրս եկանք այն պատշգամբը, որը նայում էր ծովի և նավահանգստի վերա: Այստեղ մաքուր սփոռով ծածկված սեղանի վերա արդեն պատրաստ էր փայլուն ինքնաեռը, թեյի բոլոր պարագաներով: Քույրս իսկույն ձեռք առավ յուր պաշտոնը մի առանձին ուրախությամբ և հրճվանքով: Նրա շրթունքների վերա ամբողջ ժամանակ փայլում էր մի քաղցր ժպիտ, որ նշան էր յուր սրտի անսահման գոհունակության: Իսկ իմ քարի փեսան, որ շատ քիչ բան էր կարդում յուր կնոջ հայացքների մեջ, և իբր այր մարդ, ընդունակ չէր նույն շափ քնքշությամբ յուր սրտի ուրախությունը արտահայտելու, շատանում էր միայն զանազան ծառայություններ անելով ինձ: Նա ինքն էր անձամբ թեյ քերում ինձ համար, ինքն էր առաջարկում կաթ կամ սեր և ընտրելով շաքարահացերից լավագույնները՝ անընդհատ հրամեցնում ինձ: Այդ միջոցին ես վայելում էի կենցաղասեր մարդկանց սիրելի բոլոր գրգանքները, իրենց կատարյալ քաղցրություններով:

Արեգակը արդեն մայր էր մտել և երեկոն կամաց կամաց տարածում էր յուր գորշագույն մթությունը: Մի քաղցր հովիկ շարունակ փշելով ծովի կողմից դեպի մեզ խիստ ախորժելի էր կացուցանում ամառային երեկոն. իսկ լուսնի եղջյուրը, որ արդեն բարձրացել էր երկնակամարի վերա, ուղղակի նայում էր դեպի մեզ և ձրի լուսավորություն էր խոստանում մեր պատշգամին:

Այժմս արդեն հանգիստ զրուցատրության ժամանակն էր: Քույրս և փեսաս սկսել էին սովորական հարցափորձը. ե՞րբ արդյոք դուրս եկա տնից. քանի՞ օր ճանապարհորդեցի. արդյոք չիիվանդացա՞ կամ մի որևէ վտանգ չպատահեց ճանապարհին: Ճետո թե ի՞նչպես էր մայրս, առո՞ղջ էին մեր երեխաները, ո՞րչափ են մնացել նրանք, ինչ ապսպարեցին ինձ իրենց հաղորդելու համար. և կամ ի՞նչ են շինում մեր մյուս ազգականները, հորաքոյր, մորաքոյր, նրանց աղջկերքը, տղաները, արդյոք բոլորն էլ առողջ են. բոլորն էլ լավ ապրո՞ւմ են. վերջապես թե

ո՞վ ինչպես պսակվեց, ո՞վ ինչ զավակ ունի, ո՞վ Աքրահամու գոզը զնաց և այլն, և այլն, և այլն:

Այս բոլոր հարցերին ես մի առ մի պատասխանում էի՝ աշխատելով որքան կարելի է տիսուր կամ անմխթարական ոչինչ չհաղորդել: Որովհետև թեպետ իմ հայրենիքում շատ բան իմ պատմածներից տարբեր դրության մեջ էր գտնվում, սակայն ես չեի կամենում իմ տիսուր հայտնություններով խանգարել այն ուրախությունը, որ նույն միջոցին տիրում էր իմ քրոջ ընտանիքում. ճշմարիտ խոսելու համար ես դեռ ժամանակ շատ ունեի:

Գիշերից մի բանի ժամ արդեն անցել էր, երբ ես իմ համարատվությունը վերջացրի, և բոլորս միասին ընթրիքի նստանք: Այստեղ արդեն մեր խոսակցությունը ոչինչ կապ չուներ յուր մեջ. մենք խոսում էինք ամեն բանից և՛ կերակրից, և՛ ծառաներից, և՛ դրացիներից, և կամ կատակներ էինք անում, երգում էինք և ծիծաղում: Միայն ընթրիքի վերջում զգիտեմ ինչպես պատահեց, որ մենք դարձաւ հիշեցինք օրիորդ Լուսինյանին և մի փոքր ժամանակ էլ նրա անվանը նվիրեցինք մեր խոսակցությունը: Թեպետ ես կկամենայի ավելի երկար զբաղվել այդ վերջին զրուցատրությամբ, որովհետև զգալի կերպով հետաքրքրել էր ինձ այդ օրիորդի անձնավորությունը, բայց որովհետև ճանապարհի հոգնածությունից արդեն ծանրանում էին իմ աշքերը, ուստի բարի գիշեր մաղթելով սեղանակիցներիս խույս տվի ինձ համար պատրաստված ննջարանը իմ բախտը Մորփեոսին հանձնելու համար:

Ե

Նոր ծանոթություններ

Հետևյալ առավոտ ես շատ ուշ զարթեցի: Չույրս ինձ հայտնեց, որ այդ օրը մենք հրավիրված էինք քաղաքից դուրս ոչ շատ հեռու գտնվող այգիներից մինում ճաշի, և պետք է շտապեինք ըստ սովորութան մի փոքր վաղ այնտեղ գտնվելու: Այդ լուրը ինձ ուրախացրեց, որովհետև ես սիրում էի բացօթյա զվարճությունները, բայց ավելի մեծ եղավ իմ ուրախությունը, երբ իմացա, որ մեզ հրավիրողը Լուսինյանների ընտանիքն է:

Այսօր Մարգարիտայի ծննդյան օրն է, ասաց քույրս, այդ պատճառով և նրա ծնողները ըստ սովորության ճաշկերույթ են պատրաստել իրենց սեփական այգում:

Ուրեմն այստեղ ուրիշ շատե՞րը կլինին, հարցրեցի ես:

Գրեթե քաղաքիս մեջ գտնված հայ ընտանիքների մեծ մասը, պատասխանեց քույրս, այստեղ մեծ քաղաք չէ, այդ պատճառով էլ բոլորը գրեթե միմյանց հետ բարեկամական հարաբերություն ունին:

Ես իակույն լվացվեցա և շտապ–շտապ սկսա հազնիլ:

Երեկվա օրիորդի և նրա բարեկամների հետ մի ժամ առաջ ծանոթանալու փափազս այնքան մեծ էր, որ ես չուշանալու համար չէի կամենում մինչև անգամ մի բաժակ թեյ առնել: Բայց քույրս ստիպեց, որ ես անոթի դուրս չգամ տանից: Ես նրան հնազանդվեցա և հանգստություն կեղծելով դատարկեցի մի բաժակ:

Կառքը արդեն պատրաստ էր, երբ մենք դուրս եկանք:

Իմ քրոջ տունը գտնվում էր գրեթե քաղաքի մի ծայրում, ծովափից ոչ շատ հեռու, այնպես որ նշանակյալ այգին հասնելու համար մենք պետք է ամբողջ քաղաքը պտտեինք: Այդ հանգամանքը օգնեց ինձ մի հարևանցի կերպով ծանոթանալ նրա դիրքի, տարածության և շինությունների հետ:

Այդ փոքրիկ քաղաքը գտնվում էր ծովեզրին շատ մոտիկ մի մեծ բլրի ստորտում: Շինությունների մեծ մասը տարածված էր ծովեզրը պարփակող դաշտավայրի վերա, իսկ փոքր մասը գտնվում էր բլրի լանջերի և նրա բարձրավանդակի վերա: Քաղաքի տարածությունը մեծ չէր և ծածկված էր գեղեցիկ և աչքերը պարարող կանաչությամբ: Փողոցները գրեթե ամեն տեղ էլ գեղեցիկ և լայն էին՝ եզերված ուղղաձիգ ծառերով և ո՛չ շատ հարուստ, բայց կոկիկ և մաքոր տներով: Այստեղ չկար մեծ քաղաքների ո՛չ շշուկը, և ոչ խառնիճաղանձ անցուղուրձը: Երևում էր, որ կարելի էր այս քաղաքում հանգիստ և սակավապետ կյանք վարել առանց դրացիների և դրացուիների ծաղրի և բամբասանաց առարկա դառնալու:

Ամբողջ ժամանակ, որ մենք անցնառում էինք քաղաքի միջով, ես զանազան հարցեր էր անում քրոջս և փեսայիս, և նրանք լիուլի գոհացնում էին իմ հետաքրքրությունը, ծանոթացնելով ինձ զանազան շինությանց, կրպակների և խանութների հետ և կամ պատմելով նրանց տերերին և առհասարակ մյուս քաղաքացիներին վերաբերյալ շատ հետաքրքիր բաներ: Կես ժամ դեռ չեր անցել, որ մենք արդեն գտնվում էինք, քաղաքից դուրս, և մեր կառքը պահում էր կանաչազարդ դաշտի մեջ. մի փոքր հետո նա սկսավ բարձրանալ սիզավետ բլրի վերա, որի ծայրը հասնելուն պես մեր առաջև բացվեցավ մի շարք գեղեցիկ այգիների, որոնք գրաված էին բավական ընդարձակ տարածություն հանդիպակաց լեռան ստորոտի վերա:

Ահա Լուսինյանների այգին, մատնացոյց արավ ինձ քույրս մոտիկ այգիներից մեկի վերա, սա ամենից, գեղեցիկն է, դու, անշո՞ւշտ, կհավանես նրան...

Բայց նա դեռ չեր վերջացրել խոսքը, երբ Լուսինյան հայր և աղջիկ դուրս եկան այգվու մեծ դոնից, նրանք հեռվից տեսնելով մեր գալուստը շտապել էին այգուց դուրս մեզ դիմավորելու:

Քույրս այդ ընտանիքի ամենասիրելի բարեկամուիին էր, այդ պատճառով նրանք ցանկացել էին ուրիշներից մի փոքր տարբեր եղանակով ընդունել մեզ: Սրտագին ուրախությամբ ողջունեցին մեզ հայր և աղջիկ: Քույրս ներկայացրեց ինձ նրանց, մենք ծանոթացանք և ապա բոլորս միասին խոսակցելով դիմեցինք դեպի այգին:

Պ. Լուսինյանը մոտ քառասուն և հինգ տարեկան միջին հասակով և առողջ կազմվածքով մի մարդ էր: Նրա դեմքը համակրական էր և ակնածելի, բայց ըստ երևույթին, անծանոթ կյանքի դառնություններին: Ճակատը պարզ և զվարթ, իսկ գոհության ժպիտը չեր բաժանվում յուր շրթունքներից: Նա գտնվում էր մի տեսակ ուրախ անհանգստության մեջ և զանազան հարցերով անընդհատ դիմում էր մերթ ինձ և մերթ քրոջս ու փեսայիս:

Մտնելով այգին մենք անցնում էինք մի գեղեցիկ ծառուղիով, որին երկուստեք հովանավորում էին ուղղաձիգ ակացիներ՝ բեռնավորված ձյունաթույր ծաղկափնչերով, որոնց անուշ բուրմունքը տողորել էր ճեմելիքի ամբողջ տարածության օղը: Ճանապարհի երկու կողմից հոսում էին հեղասահ առուներ՝

կանաչ դալարիներով եզերված, և նրանց ամբողջ երկարությամբ շինված էին մանր ու խոշոր ածուներ՝ ծածկը վա ծ երփներանգ ծաղիկներով: Ինչպես եք հավանում մեր այգին, հարցրեց ինձ վերջապես այ. Լուսինյանը, որ ըստ երևոյթին ավելի վաղ էր սպասում լսել այդ մասին իմ կարծիքը:

Պարոնը երևի այնքան շատ գեղեցիկ այգիներ է տեսել, որ մերը շատ հասարակ քան է երևում յուր աշքում, ընդհատեց հորը Մարգարիտան:

Ընդհակառակը, օրիո՞րդ, ես առաջին անգամն եմ տեսնում այսքան գեղեցիկ ճաշակով տնկագործված մի այգի, ես հիացած եմ, նա կատարյալ բուրաստանի է նմանում, պատասխանեցի ես:

Այս բոլորը ես իմ ձեռքով եմ շինել, ինքնաբավական եղանակով հարեց այ. Լուսինյանը, այս ածուները, այս բուրակները, այս փոքրիկ ուղիները, բոլորը, բոլորը իմ ձեռքով եմ ակոսել և կարգավորել: Մինչև անգամ այս կամարները և այս փոքրիկ հովանոցները իմ ձեռակերտներն են, շարունակում էր նա, հետզհետեւ հառաջանալով և ցույց տալով մեզ յուր ստեղծագործությունները, որոնք արդարև մեծ աշխատասիրության և նուրբ ճաշակի արդյունքներ էին: Երեվում էր, որ այ. Լուսինյանը դաշտային աշխատանքներին սիրահար ուն էր:

Շուտով մենք հասանք մի երկար և լայն ճեմելիքի, որը տանում էր մեզ դեպի այգվո տունը: Նրա երկու կողմից տնկված էին վարսագեղ ուղիներ՝ միամեջ շարված խաղողի որթերով, որոնց ճապուկ ուտերը փաթաթվելով ուտենիների կանաչ ճյուղերի հետ, կազմում էին մի գեղեցիկ և արեգակից անթափանց կամարակապ ամբողջ ճեմելիքի երկարությամբ:

Երբ առաջին անգամ մենք ոտք դրինք այդտեղ, ես հիացմամբ բացականչեցի.

Ահա հրաշալի գործ, սա գերազանցում է բոլորին:

Այս ճեմելիքը շինված է Վատիկանի այգվո գլխավոր ճեմելիքի օրինակով, նորեն խոսեց այ. Լուսինյանը, այս օրինակը ես ինքս եմ Հռովմում նկարել և այստեղ քերելով շինել նրա նմանողությամբ այս կամարակապը և ճեմելիքը:

Ինչպես, մի՞թե դուք Հռովմում եղել եք, հարցրի ես:

Այն', ես այնտեղ մի ամբողջ ամիս մնացի: Բայց ինչո՞ւ համար էիք Հռովմ գնացել:

Ճանապարհորդելու նպատակով, հարեց իսկույն օր. Լուսինյանը, կասկածելով կարծես, որ յուր հայրը ինձ համար անախործ մի խոր կհաներ բերանից:

Պ. Լուսինյանը ոչինչ չխոսաց, բայց մի զարմացական հայացք ձգեց օրիորդի վերա, որով կարծես ուզում էր իմանալ սրանից թե՝ ինչո՞ւ համար նա ծածկում է ճշմարտությունը:

Շուտով մենք հասանք այգվո տանը, որը մի գեղեցիկ և միահարկ շինություն էր, շրջապատված միակարգ հովանավոր ծառերով: Նրա առաջն շինված էր փոքրիկ կիսաբոլոր բուրաստան՝ ծածկված ծաղկեթուփերով և նրա մեջտեղը փոքրիկ ավագան սրբատաշ քարերից և այունաձև շատրվանով:

Ո՛չ շատ ընդարձակ մի դահլիճի մեջ, որպիսին կվայելեր մի ամառանոցի տանը, վայելու հարգանքով ընդունեց մեզ տիկին Լուսինյանը:

Սա միշտն տարիքով մի կին էր, առողջակազմ ինչպես յուր ամուսինը և հասակով գրեթե նրան հավասար: Բայց նրա դեմքը ավելի կայտառ և ավելի երիտասարդ էր երեսում, ըստ որում տարիքը շատ փոքր էր ազդել յուր գեղեցկության վերա: Առաջին անգամից իսկ նրա քաղցր և ամոք հայացքի մեջ նկատեցի ես անսահման քարություն:

Ծանոթանալով ինձ հետ՝ տիկին Լուսինյանը ներկայացրեց ինձ և յուր հյուրերին, որոնք մեզանից առաջ էին եկել և ապա քրոջս հետ միասին ինձ էլ նստեցնելով յուր կողքին՝ դիվանի վերա, սկսավ սովորական հարց ու զրույցը:

Ես, ինչպես նորեկ, ստիպված էի ամենից շատ խստել, որովհետև ամենից ավելի ինձ էին հարցեր առաջարկում: Տիկին և պարոն Լուսինյանները արդեն ի պաշտոնե հետաքրքրություն էին իմ ընտանիքի և ազգականների առողջությամբ կենցաղավարությամբ և նրանց վերաբերյալ ուրիշ հարցերով: Հյուրերից մի քանիսին էլ հետաքրքրություն էին իմ հայրենիքի օդը, ջուրը, ապրուստի եղանակը, ընտանեկան սովորությունները և այլն, իսկ մի քանիսը իրենց քաղաքի մասին էին

ինձ հարցեր առաջարկում, թե ո՞րքան եմ ես հավանում նրան կամ ո՞րքան եմ գերադասում իմ տեսած ուրիշ քաղաքներից:

7 Մուրացան, հատոր I Այս բոլոր հարցերին ի՞հարկե պետք էր պատասխանել, և ես հնազանդվում էի իմ ճակատագրին:

Մուրացան առնելուց հետ տիկինը առաջարկեց յուր հյուրերին դուրս գալ այգիում շրջագայելու: Բոլորս ուրախությամբ ընդունեցինք այդ առաջարկությունը, ցանկանալով միշոց տալ տիկնոջը հսկել յուր հյուրասիրական պատրաստությանց:

Օրիորդ Լուսինյանը, որ չէր մասնակցում դահլիճի մեջ մեր խոսակցությանը, ընկերացավ ինձ և քրոջս պարտիզի մեջ զբոսնելու համար: Այդտեղ, նա ինձ ծանոթացրեց յուր երկու օրիորդ ընկերուիհների, այն է Վարվարա Սիլիկյանի և Վարդուիի Մարանջյանի հետ: Նրանք երկուսն էլ բարեկազմ և գեղեցկադեմ աղջիկներ էին, մոտավորապես տասնութ և տասինը տարեկան: Վարվարա Սիլիկյանը գնդապետի աղջիկ էր, և նրա հայրը ծառայում էր տեղական զորքերի մեջ: Իսկ Վարդուիի Մարանջյանը՝ սույն քաղաքի հայ քահանայի, երկուսն էլ բուն թիֆլիսցիներ:

Այժմ ես լավ ընկերություն ունեի և կարող էի մի քանի ժամ թե՛ ուրախ և թե՛ օգտավետ անցկացնել: Աղջկերանց ընկերությունը առհասարակ ախործելի է ամենին. նոյնիսկ մարդատյաց Կատոն պետք է որ նրանց մոտ մեղմեր յուր կոպտությունը, եթե երբեմն պատահել է նրանց հետ: Ինչ վերաբերում է ինձ, ես մտնելով այդպիսի ընկերությանց մեջ՝ ուրախանում էի ավելի նրա համար, որ առիթ էի ունենում կարելվոյն չափ ուսումնասիրելու կնոջ այդ խորհրդավոր արարածի բնավորությունները, բնավորություններ, որոնք ոչ միայն չեն ենթարկվում որոշ օրենքների, այլև քանդում են նրանց՝ շշփոթելով ամենից փորձառու ուղեղներն անզամ: Այսպիսի զբաղմունքը ինձ չափից դուրս գվարճացնում էր:

Քայց հազիվ թե մենք մի քանի խոսք փոխանակեցինք միմյանց հետ և ահա օր. Լուսինյանը ստիպված էր մեզ թողնելու:

Ներեցեք ինձ մի քանի րոպե. Ես պետք է պատվելիին դիմավորեմ, հայրս երևի չէ տեսնում նրա գալուստը, ասաց նա շառագունելով և շտապ-շտապ դիմեց դեպի Հռովմեական ծառուղին:

Ես առաջին անգամ լավ շհասկացա նրա խոսքերը, բացը նրա շառագունելը ինձ հետաքրքրեց: Մի քանի քայլ հառաջ անցնելով իմ ընկերներից ես նկատեցի իմ երեկվա տարօրինակ ծանոթին. սա պատեր-Սիմոն էր, որ ծիծաղադեմ և քաջալանջ դիմում էր դեպի օրիորդը:

Չգիտեմ ինչո՞ւ համար այդ մարդու պատկերը, որ երեկ նավակում ինձ զվարճություն էր պատճառում, այսօր չափից դուրս հակակրական և ատելի երևաց: Մի ներքին նախազգացմունք վրդովեց իմ ուրախ տրամադրությունը:

Սա ինչո՞ւ համար է այստեղ գալիս, մի տեսակ տանուտիրական եղանակով հարցրի ես իմ ընկերուիիներից:

Ի՞նչպես թե ինչու համար, նա հրավիրված է, նկատեց քոյրս:

Ուրեմն Լուսինյանների հետ ծանո՞թ է:

Նա նրանց քահանան է: Մի՞թե այդ չգիտեք դուք, պատասխանեց օր. Մարանջյանը և ծիծաղեց:

Վարդուիի, դու Էլի՞ պատերի վերա ծիծաղում ես, և չե՞ս վախենում, նկատեց օր. Վարվարան, և երկուսը միասին սկսան ծիծաղել:

Ա՛խ, դուք դեռ հիշո՞ւմ եք ձմեռվան անցքը, խոսեց քոյրս, և նրանց հետ միասին ինքն Էլ սկսավ ծիծաղել:

Ես ոչինչ չեի հասկանում նրանց ծիծաղելուց և խորհրդավոր ակնարկություններից, բայց և չեի հետաքրքրվում իմանալու: Ես հանկարծ հիշեցի այն կանանց խմբակը, որը երեկ նավահանգստի մոտ շրջապատն էր պատեր-Սիմոնին և որի միջից դուրս եկավ օր. Լուսինյանը և շնորհավորեց քրոջ իմ գալուստը. հիշեցի որ երեկ մի քանի անգամ ցանկացել էի հարցնել քրոջս, թե ինչ ունեին այն կանայքը կաթոլիկ քահանայի հետ. և ամեն անգամ Էլ մոռացել էի

հարցնելու:

Բայց այժմ ամեն քան պարզվեցավ ինձ համար, երեկվա կանանց խմբակը հայ-կաթողիկուհիներից էր կազմված, և նրանք իրենց քահանային դիմավորելու հինգ գնացել, ուրեմն Լուսինյանները հայ-կաթողիկներ են, ահա բոլորը:

Դուք ինչի՞ վերա եք մտածում, պարոն, ծիծառելով սկսավ խոսել օր.

Մարանջյանը, նրա վերա, թե ինչո՞ւ օր. Մարգարիտան կաթողիկ է, հա՞: Բնավ. ի՞նչ կա դրա վերա մտածելու:

Ինչպես չէ. մի՞թե դուք չեիք կամենալ, որ նրա նման մի քարի և գեղեցիկ հայ լիներ:

Առանց մի կամենալուն էլ նա հայ է:

Ընդհակառակը, ձեր կամենալով էլ դարձյալ նա հայ չէ:

Այդ դո՞ւք եք ասում:

Ո՛չ, այդ ինքն է ասում:

Սխալվո՞ւմ եք, ընդհատեց Վարդուհուն օր. Վարվարան, այդ յուր ծնողներն են ասում:

Դուք երկուսդ էլ սխալվում եք, հարեց քոյրս, ո՞չ Մարգարիտան և ոչ նրա ծնողները այդպես քան երբեք չեն ասել, դա պատեր Սիմոնի խոսքն է:

Այդ ավելի հավանական է, նկատեցի ես, օր. Մարգարիտան իմ աշքում այնքան զարգացած է երևում, որ նա յուր մասին այդպիսի քան չէր ասի:

Բայց եթե ասեր անզամ, մի՞թե նա կստեր. չէ՞ որ նա կաթողիկ է և ո՞չ հայ, խոսեց օր. Վարվարան:

Իհարկե՛ ոչ, ձայնակցեց նրան Վարդուհին, նա կաթողիկ է:

Ես իսկույն տեսի, որ ինձ շրջապատող ընկերությունը շատ սահմանափակ հասկացողություն ունի կրոնի և ազգության գաղափարները միմյանցից որոշելու համար, ուստի հարկ չհամարեցի այդ խնդրի վերա առ ժամն խոսելու: Բայց պատեր Սիմոնի և նրա հոտի մասին մի քանի տեղեկություններ կամեցա իմանալ:

Այդ պատերը միշտ այս քաղաքո՞ւմն է մնում, հարցրի ես:

Ո՛չ նա տարեն չորս անգամ է միայն այցելում այս քաղաքին և յուրանքանչյուր անգամ մի մի ամիս այստեղ մնալուց հետ հեռանում է, պատասխանեց քոյքս:

Իսկ նա շա՞տ ժողովուրդ ունի այստեղ, կրկին հարցրի ես:

Ոչ ընդամենը երեք տուն սակավաթիվ անձիքներից բաղկացած, որոնք Թիֆլիսից են գաղթած այստեղ իրենց առևտրական գործերով-պատասխանեց նա: «Երեք տուն ժողովուրդ, մի հեռավոր անկյունում, մտածեցի ինքս ինձ, և նրա համար տարվա մեջ չորս անգամ այցելություն: Ահա թե ո՞րտեղ պետք է որոնել կաթոլիկության ուժը: Երեք տուն բնակիչ, որոնք կարող են շատանալ ամբողջ տարվա մեջ քահանայի մի շաբաթվա այցելությամբ միայն: Բայց նրանց ձեռքից չեն թողնում. նրանց այցելում են տարին չորս անգամ և այլ չորս երկար ամիսներ: Կաթոլիկ եկեղեցին հսկում է յուր ժողովրդի վերա և գիտե, թե ինչո՞ւ համար է հսկում: Իսկ մեզ մոտ շատ անգամ ամբողջ գյուղեր և ավաններ տարիներով առանց քահանայի են մնում: Շատ գաղթականությանց մեջ մեռելները քաղվում են առանց վերջին անգամ հոգեկան միսիթարություն ստանալու, ծնվածները տարիներով մնում են առանց մկրտության, պսակվողները քափառում են մի գյուղից մյուսը, մի քաղաքից երկրորդը: Ո՞վ է հարցնում, թե երեկ որքա՞ն ժողովուրդ կար այստեղ և այսօր որքան է մնացել. ո՞վ գիտե, թե ո՞ր անկյունում հարյուրավոր մարդիկ աղքատության երեսից փախչելով ուղկնավորների ցանցերումն են անհայտանում: Ո՞վ է հաշվում թե քանի՛ քանի՛ գերդաստաններ Պարսկատանի և Թուրքիո անծանոթ խորշերում բռնության երեսից սարսափահար իրենց լեզուն և կրոնը մոռանում են:

Եվ դեռ զարմանում ենք, որ այս աստիճան անխնամ թողնված մի ժողովրդի մեջ հավատորսը յուր ժողովարանն է հիմնում: Հոռվմը յուր քավարանը...»:

Այս տխուր մտածմունքները ինձ այնպես էին զբաղեցրել, որ ես չեի տեսնել Մարգարիտայի կրկին մեզ մոտ գալը: Օր. Մարանջյանի ձայնը միայն ինձ սթափեցրեց, երբ նա ուրախ ուրախ բացականչեց դեպի նրան.

Հը՞, ի՞նչ արիր, տեղավորեցի՞ր պատեր-Սիմոնին:

Այո՛, ես նրան հանձնեցի իմ հոր խնամակալության, ժպտալով պատասխանեց Մարգարիտան և ապա մոտենալով ինձ հարցրեց, դուք արդեն ամեն քան գիտեք այնպես չե՞:

Ի՞նչ քան, զարմացմամբ հարցի ես, չգիտես ի՞նչ քանի մասին է ձեր խոսքը:

Այն, որ պատեր-Սիմոնը մեր քահանան է, պատասխանեց օրիորդը շառագունելով: Նրա վրդովմունքի պատճառը ես չկարողացա հասկանալ, և այդ միջոցին հարմարություն չունենալով նրա հետ ավելի երկար խոսելու, կամ նրա սրտի մեջ քափանցելու, ցանկացա առանց մի առանձին նշանակություն տալու նրա ասածներին, վերջավորել մեր խոսակցությունը: Այդպես էլ եղավ: Մի քանի աննշան խոսակցություններից և կատակներից հետո մենք հրավիրվեցանք ճաշի:

Աղջկերանց ընկերությունը այս անգամ ուսումնասիրելու համար ինձ ոչինչ նյութ չտվավ: